

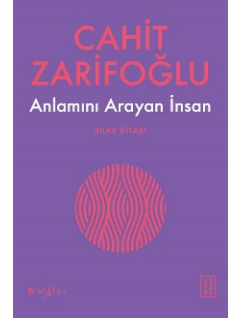
Hakikat Arayışında Yolu Kesişenler

Anlamını Arayan İnsan Rilke Kitabı, Abdurrahman Cahit Zarifoğlu, Ketebe Yayınları,
İstanbul 2024, ISBN 9786256792937

Hediye Zeynep Köşek ¹

Hakikat Yolculuğunun Başlangıcı

Dostlarını ‘Yedi Güzel Adam’ olarak niteleyen, hakikat arayışıyla tanıdığımız şair Abdurrahman Cahit Zarifoğlu (1940-1987), Ankara’da doğmuştur. Babası Niyazi Bey, hâkim olduğu için Zarifoğlu’nun çocukluğu farklı şehirlerde geçmiş, ilkokuldan sonra ailesiyle memleketi olan Maraş’a gelmiş ve öğrenimine burada devam etmiştir. Annesi Şerife Hanım, Maraşlı Evliyazâdeler’den olan değerli bir hanımefendidir. Yazara okuma yazmayı, resim yapmayı ve Kur’an okumayı daha okula başlamadan anneannesiyle annesi öğretmiştir.²

Maraş Lisesi’nde, ileride şair, hikâyeci ve yazar olacak dostları Erdem Bayazıt, Mehmet Akif İnan, Rasim Özdenören ve Alaeddin Özdenören ile *Hamle* adlı okul dergisini çıkartmışlardır. Edebiyatla başlayan bu dostlukları uzun yıllar devam etmiştir. Zarifoğlu, birlikte pek çok dergide çeşitli yazı ve şiirler yazdığı yol arkadaşlarına ‘Yedi Güzel Adam’ hitabıyla şiir yazmıştır. Yine bu arkadaşlarıyla 1976 yılında *Mavera* dergisini kurmuşlardır.³

İstanbul’dan Almanya’ya Uzanan Serüven

Zarifoğlu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde (1961) öğrenimi sırasında, (1967) Almanya’ya gitmiştir. İstanbul’a döndüğünde, kendisini derinden etkileyen Sezai Karakoç ve Necip Fazıl Kısakürek ile tanışmıştır. Bunun yanı sıra şiiri için elverişli bir dilin kapısını açan İkinci Yeni şairleri gibi edebiyatımızın önemli şahsiyetleriyle de yine İstanbul’da tanışma ve onlarla çalışma imkânı bulmuştur. Üniversitede okurken aynı zamanda İstanbul’da gazetelerde sekreterlik, özel okulda Almanca öğretmenliği gibi farklı

¹ Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, hediyezeynepk@gmail.com

(Bu yazı Young Academia iş birliğinde Dr. Kemal Yavuz Ataman yönetiminde “Küresel Düşünme Uzmanlık Atölyesi” kapsamında üretilmiştir.)

² Ferman Karaçam, “Abdurrahman Cahit Zarifoğlu”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2013, C. 44, s. 135-137. <https://islamansiklopedisi.org.tr/zarifoglu-abdurrahman-cahit> (Erişim: 25.12.24).

³ Karaçam, *a.g.m.*, s. 135-137.

işlerde çalışmıştır. Bu sebeple üniversiteyi olması gerekenden uzun sürede tamamlayabilmiştir (1971).⁴ Üniversitedeki bir arkadaşı, Zarifoğlu'nun yazmış olduğu şiir ve yazıları Alman şair ve yazar Rainer Marie Rilke'nin (1875-1926) tarzına benzetmiştir. Bunun üzerine Rilke'nin tek romanı olan *Malte Laurids Brigge'nin Notları*'nı inceleyerek kullandığı motifler üzerine Almanca bitirme tezini yazmıştır.⁵

1973 yılında üniversiteden mezun olduktan sonra tekrar Almanya'ya gitmiş, Goethe Enstitüsü'nün dil kurslarına devam etmiş, belli başlı Avrupa şehirlerini dolaşmıştır.⁶ Dönüşte Ankara'da kamu kuruluşlarında ve Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü'nde çevirmenlik yapmıştır. Daha sonra radyodaki görevini raportör, araştırma görevlisi, uzman ve şef olarak sürdürmüştür. İstanbul'a taşındıktan sonra çocuk edebiyatına yönelmiştir. Türkiye Yazarlar Birliği'nce kendisine çocuk edebiyatı dalında ödül verilmiştir. (1984)⁷

Yeni Ufuklar, Yeni Heyecanlar

Anlamını Arayan İnsan Rilke Kitabı yüz yedi sayfa ve altı bölümden oluşmakta, cep boy ebadında basılmıştır. İlk bölümde Cahit Zarifoğlu'nun *Diriliş* dergisi (Mayıs- Haziran 1966, S.3, s.41) için tercüme ettiği Rainer Marie Rilke'den "Çocukluk" şiiri karşımıza çıkmaktadır.⁸ Kitabı yeniden düzenleyen, çeviren ve notlar ekleyen Enes Özel⁹ olmuştur.

Kitapta ikinci bölüm olarak "*In Briefen Erzählt*" (*Mektuplarla Anlatılmış*) eserin çevirisi ile Zarifoğlu bize Rilke'nin yaşamından kesitlerle Rilke'yi ve onun düşünce ile ruh dünyasına etki eden kişilerden bazılarını tanımamızı sağlamıştır. Bunlardan ilki karısı heykeltıraş Clara Westhoff (1878-1954)'tur.¹⁰ Bir diğer şahsiyetse eşinin büyük bir övgüyle bahsetmesi sonucu ilgisini çeken Fransız Heykeltıraş Auguste Rodin (1840-1917) ve Lou A-Salome¹¹ (1861-1937)

⁴ Karaçam, *a.g.m.*, s. 135-137.

⁵ Cahit Zarifoğlu, *Anlamını Arayan İnsan / Rilke Kitabı*, İstanbul 2024, arka kapak bilgi yazısı.

⁶ Karaçam, *a.g.m.*, s. 135-137.

⁷ Karaçam, *a.g.m.*, s. 135-137.

⁸ Cahit Zarifoğlu, *a.g.e.*, s. 9-11.

⁹ Enes Özel; Karaman'da doğmuştur. Şiir ve yazıları Karagöz, Ücra, Japonya, Kaygusuz ve petroleus gibi dergi ve internet sitelerinde yayımlamıştır. Evli ve üç kız babasıdır. *Büyükşehir Kahve Molasında* ve *Yeni İnsan* isimli iki şiir kitabı vardır.

¹⁰ Zarifoğlu, *a.g.e.*, s. 13.

¹¹ Zarifoğlu, *a.g.e.*, s. 19.

olmuştur. Salome'ye yazdığı mektuplarda şairlik sanatı ile heykeltıraşlık sanatını karşılaştırdığı kesitler sunulmuştur.¹²

Bir Arayış Hikâyesi

Rilke arayış içinde pek çok yere seyahat etmiştir¹³. Bunlardan biri de eşi Clara'nın övgüyle bahsettiği Fransız Heykeltıraş Auguste Rodin'in sanatını yakından tanımak ve bu ustadan "sanatkârın işçiliğini" öğrenmek için Paris'e yaptığı seyahat

olmuştur.¹⁴

Farklı Sanatlar Olsa da...

Rilke, Rodin'in gönüllü olarak sekreterliğini yapmıştır.¹⁵ Bazen çalışmayı öğrenmeyi, çalışma metodunu, bazen de sanatının aletini" hırfetinin nerede" olduğunu aramıştır. Disiplin içinde, özlemini duyduğu çalışabilirlik eksikliğini fark etmiş, daha önemlisi Rodin'den nesneyi tam olarak müşahade etmeyi öğrenmiştir. Rodin'in büyük sanatının yalnız ilhamla değil; objeyi inşa etmek kudretini, nesneleri görebilme yetisine bağlı olduğunu gözlemlemiş ve bunları mektuplarında belirtmiştir.¹⁶

Rilke, Rodin'in objeye bakarken hiçbir ayrıntıyı gözünden kaçırmadığı gibi kendisi de nesnelerin yalnızca dış sathına değil, en iç özlerine ve özelliklerine nüfuz etmeyi istemiştir. Kendini hisleriyle eşyanın derinlerine götürebilecek, her bir nesnenin merkez yerini (her şeyin onun yörüngesinde döndüğü merkezi) kavramayı istemiştir. Rilke, Rodin'in çalışmalarını aylarca izlemiş ve onunla sanatın hususiyetleri üzerine konuşmuştur. Bu arada şiirler yazmaya da devam etmiştir. "Roma Fıskiyesi", "Limonluğun Merdivenleri", "Panter" gibi şiirlerinde nesneleri kelimelerden yontmuştur. Üstadı olarak gördüğü Rodin'e ithaf ederek yayımladığı *Yeni Şiir* kitabının bir nüshasını da ona göndermiş ve mektubunda şöyle demiştir; "*Günün*

¹² Resim; <https://www.yenisafak.com/hayat/rilkenin-ilk-donem-siirlerine-dair-notlar-4538520>.

¹³ Zarifoğlu, *a.g.e.*, s. 18.

¹⁴ Zarifoğlu, *a.g.e.*, s. 14.

¹⁵ Rainer Maria Rilke, *Kelimeler ve Şeyler*, 57. Bölüm, @trt2 <https://www.youtube.com/watch?v=Pwo7KNVwmf4> (Erişim; 18.01.25).

¹⁶ Zarifoğlu, *a.g.e.*, s. 19.

*birinde büyükler arasında anılırsam, buna tüm kalbimle itaatkâr ve inanmış bir öğrenciniz olmam teşkil edecektir*¹⁷.

Zarifoğlu, Rilke'nin şiirlerinden örneklerle, Rodin'in taştan yontarak yaptığı sanattan etkilenecek kelimelerle başardığı işçiliğini göstermiştir.¹⁸ Böylece okuyucular, Rilke'nin şiirlerinden yola çıkarak "nesnelerin özüne nasıl nüfuz ettiğini" ve "Rodin'in taşın üzerinde ışık ve gölgelerle yaptığı sanatı dönüştürerek, dilin ses ve ritmiyle başarısına" örnekler bulabilmişlerdir.

Roman Kahramanı; Malte

Kitabın üçüncü bölümünde, Zarifoğlu'nun bitirme tezi olarak yazdığı Rilke'nin romanında yer alan kahraman Malte'yi tanıtmıştır. Zarifoğlu, Rilke'nin yazma serüveninde duyular, duygular, bakış açısı ve ilhamın nasıl harmanlandığını göstermiştir. Malte, romanda imkânsız şartlar içinde anlamını arayan insan olarak;¹⁹ her şeyin salt görünüşünden başka olduğunu fark etmesiyle eşyaya, insana, sese başka bir pencereden bakmayı öğrenmiştir. Bu yönleriyle Malte'nin Rilke ile çok ortak yönü olduğu hissedildiği gibi Zarifoğlu ve şiirleri ile de bir bağ kurulabilmektedir.

Kitabın dördüncü bölümünde 'Rilke'nin Romanındaki Motifler' Enes Özel'in yazdığı "Çevirmenin Notu" kısmıyla başlamıştır. Özel, bazı kavramları tercüme ederken Zarifoğlu'ndan farklı manada kullanma sebebini açıklamış, ayrıca romanın Behçet Necatigil çevirisinden yararlandığını belirtmiştir. Zarifoğlu, tezinin bir kısmını Almanca'dan Türkçe'ye çevirebilmiştir. Bu çevirisi *Edebiyat Dergisi*'nde iki parça halinde yayımlanmıştır.²⁰

Kitap, "Malte Laurids Brigge'nin Notları'nda Birkaç Önemli Motif"²¹ başlıklı bölümle sona ermektedir. Rilke ve roman kahramanı Malte'ye dair bilgi arayanlar için değerli bir başvuru kaynağıdır.

Yazın Dünyasının Önemli Şairi; Rilke

Rilke'nin hayatını etkileyen yalnızca heykeltıraş Rodin ve onun sanatı değildir. Onu Rodin ile tanıştıran eşi, heykeltıraş Clara Westhoff'un yanı sıra; Moskova'da tanıştığı yazar Leo Tolstoy (1828–1910), halk şairi Spiridon Drozhzhin ve yazar Anna A. Tavis de Rilke'nin hayatında önemli katkılarda bulunmuştur.

¹⁷ Zarifoğlu, *a.g.e.*, s. 22.

¹⁸ Zarifoğlu, *a.g.e.*, s. 26.

¹⁹ Zarifoğlu, *a.g.e.*, s. 34.

²⁰ Zarifoğlu, *a.g.e.*, s. 37.

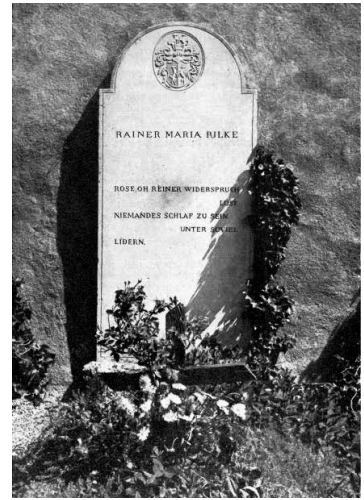
²¹ Zarifoğlu, *a.g.e.*, s. 99.

Bohemya ve Rusya kültürlerinin de Rilke'nin şiiri ve ilgisi üzerinde etkileri olmuştur. Ayrıca Münih'te Sigmund Freud'un yanında psikanalist olarak eğitim gören Lou Andreas-Salomé ile sırdaşlıkları ölünceye kadar devam etmiştir.²²

Bir Afrika gezisinde Müslümlarla tanışıp Arapça öğrendiğini,²³ şiirde asıl üstadı olan Alman dehası Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832) gibi,²⁴ kişiliğine hayran kaldığı Hz. Muhammed için şiir yazdığını belirtmemek²⁵ Rilke'nin hayatını tek bir pencereden ele almak, Rodin'i tek üstadı kabul edip Malte Laurids Brigge'nin Notları ile sınırlandırmak, bu kadar uzun arayışlarını, kesişimlerini eksik bırakmak olur.

Rilke, arayışının nihayetini göstermek istercesine mezar taşı için, ölmeden kısa süre önce, bir şiir yazmıştır.²⁶ Mezarı gül buketleri ile kaplanmıştır. Gül, Klasik Türk Edebiyatında Hz. Muhammed'i temsil etmektedir. Şiirindeki ve mezarındaki gül motifi tesadüf değil bilinçli bir tercih olduğu göz önünde bulundurulursa umulur ki aradığı hakikate ulaşmıştır.

“Gül, ey saf çelişki onca göz kapağı altında kimsenin uykusu olmamanın sevinci”²⁷

²² https://tr.wikipedia.org/wiki/Rainer_Maria_Rilke (Erişim; 31.12.24).

²³ Alman Şair Rainer Maria Rilke'nin hayatı ve edebi kişiliği (Gece Gündüz) <https://www.youtube.com/watch?v=PF0LRxNzCow> (Erişim; 28.12.24).

²⁴ Goethe'nin Hz. Muhammed için yazdığı şiir (Mahomets Gesang/ Kasideyi Muhammediye), Tahsin Görgün, *Medeniyet Meselesi*, Endülüs Yayınları, İstanbul 2020, s. 37.

²⁵ Rilke'nin kişiliğine hayran kaldığı Hz. Muhammed için yazdığı şiir (Duino Ağıtları 1-3) <https://www.youtube.com/watch?v=cACTZPq3Z94> (Erişim; 28.12.24).

²⁶ Alman Şair Rainer Maria Rilke'nin hayatı ve edebi kişiliği (Gece Gündüz) <https://www.youtube.com/watch?v=PF0LRxNzCow> (Erişim; 28.12.24).

²⁷ https://www.academia.edu/5748453/RILKE_N%C4%B0N_DU%C4%B0NO_A%C4%9EITLARI_%C3%9CZER%C4%B0NE_B%C4%B0R_YAKIN_OKUMA_ (Erişim; 18.01.25).